

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

PŘEHLED SZBP EU

Hlavní body agendy SZBP EU

(Aktivity v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a vnějších vztahů EU)

Obsah:

*HLAVNÍ BODY AGENDY SZBP
EU* 4

Prohlubování vztahů EU –
ASEAN 4

K situaci v Jihočínském
moři 5

Přehled SZBP č. 8/2019

srpen 2019

autor: Klára Urbanová, Dominik Čáň

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: Přehled SZBP EU
Název: Evropská unie a politika rozšíření; Hlavní body agendy SZBP EU; Dokumenty SZBP EU	Typ edice: online, ISSN 2533-4263 URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=2
Autoři: Urbanová, K.; Čáň, D.	První vydání edice: leden 2005
Číslo: Přehled SZBP č. 8/2019	Frekvence vydání edice: měsíčně
Datum: srpen 2019	Zaměření: přehledy Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU
Klíčová slova: SZBP; ASEAN; Jihočínské moře; bezpečnost	Jazyk: CZ Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Kontakt:

Klára Urbanová (SZBP), tel. 2241, email: urbanovak@psp.cz

Martin Kuta (SBOP), tel. 2305, email: kutam@psp.cz

Štěpán Pecháček, tel. 2226, email: pechacek@psp.cz

OBSAH

<i>HLAVNÍ BODY AGENDY SZBP EU</i>	4
Prohlubování vztahů EU – ASEAN _____	4
K situaci v Jihočínském moři _____	5

Kontakt:

Klára Urbanová (SZBP), tel. 2241, email: urbanovak@psp.cz

Martin Kuta (SBOP), tel. 2305, email: kutam@psp.cz

Štěpán Pecháček, tel. 2226, email: pechacek@psp.cz

HLAVNÍ BODY AGENDY SZBP EU

(Aktivity v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky
a vnějších vztahů EU)

Prohlubování vztahů EU – ASEAN

Popis problematiky:

Ve dnech 1. – 2. srpna vysoká představitelka EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku Federica Mogheriniová navštívila thajský Bangkok, aby předsedala post-ministerské konferenci EU – ASEAN¹ a zároveň zastupovala EU na 26. regionálním fóru zemí ASEAN. Ministerské zasedání EU- ASEAN, na které konference navázala, se konalo dne 21. ledna 2019 v Bruselu a jednalo především o otázkách posílení bezpečnostní spolupráce, včetně boje proti terorismu a nadnárodní trestné činnosti, námořní bezpečnosti a kybernetické bezpečnosti, a o možnostech posílení spolupráce v oblasti propojení². Zástupci EU a ASEANu zároveň v lednu v principu rozhodli o posunutí vzájemných vztahů na úroveň strategického partnerství. Mezi hlavní témata post-ministerské konference poté patřila spolupráce v hospodářské a bezpečnostní oblasti a posilování inter-konektivity. V rámci post-ministerské konference bylo přijato také společné prohlášení o spolupráci v oblasti kybernetické bezpečnosti³. V rámci 26. regionálního fóra zemí ASEAN bylo poté přijato společné prohlášení představitelů států ASEAN a EU o prevenci a boji proti terorismu a politickému extremismu⁴, podpoře žen a bezpečnostní a mírové agendy⁵ a o partnerství v oblasti letectví⁶. V rámci zasedání absolvovala vysoká představitelka i řadu bilaterálních schůzek s představiteli zemí ASEANu.

Vztahy EU – ASEAN se datují do roku 1977, kdy byl nastolen oficiální dialog mezi oběma regionálními uskupeními. Vzájemné vztahy byly poté posíleny v červnu 2015, kdy byla přijata nová

¹ Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) má deset členských států: Brunej, Kambodža, Indonésie, Laos, Malajsie, Myanmar/Barma, Filipíny, Singapur, Thajsko a Vietnam.

² Joint statement of the 22nd EU-ASEAN ministerial meeting. Consilium.europa.eu [online], 21/01/2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/01/21/joint-statement-of-the-22nd-eu-asean-ministerial-meeting/>.

³ ASEAN-EU Statement on Cybersecurity Cooperation. Eeas.europa.eu [online], 1/8/2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/66196/asean-eu-statement-cybersecurity-cooperation_en.

⁴ ASEAN Regional Forum (ARF) Statement on preventing and countering terrorism and violent extremism conducive to terrorism (VECT). Eeas.europa.eu [online], 2/8/2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/66217/asean-regional-forum-arf-statement-preventing-and-countering-terrorism-and-violent-extremism_en.

⁵ Joint Statement on promoting the women, peace and security agenda at the ASEAN Regional Forum. Eeas.europa.eu [online], 2/8/2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/66198/joint-statement-promoting-women-peace-and-security-agenda-asean-regional-forum_en.

⁶ ASEAN Regional Forum Statement on Aviation Partnership: Soaring Ahead Together. Eeas.europa.eu [online], 2/8/2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/66197/asean-regional-forum-statement-aviation-partnership-soaring-ahead-together_en.

Kontakt:

Klára Urbanová (SZBP), tel. 2241, email: urbanovak@psp.cz

Martin Kuta (SBOP), tel. 2305, email: kutam@psp.cz

Štěpán Pecháček, tel. 2226, email: pechacek@psp.cz

strategie „*EU – ASEAN: partnerství se strategickým záměrem*“⁷ a v srpnu 2017, kdy byl přijat druhý akční plán pro vztahy EU - ASEAN na období 2018 – 2022. Evropská unie je zároveň pro ASEAN druhým největším obchodním partnerem a zároveň největším poskytovatelem přímých zahraničních investic.⁸

K situaci v Jihočínském moři

Popis problematiky:

Konflikt v Jihočínském moři je jedním z vážných konfliktů současného světa.⁹ Jedná se o ekonomický i mocenský konflikt, který by v budoucnu mohl eskalovat až k válce s nedozírnými následky. Až jedna třetina celosvětové námořní dopravy¹⁰ je vedena oblastí Jihočínského moře, což z něj činí jeden z nejvýznamnějších dopravních uzlů světa. Jihočínské moře je také velmi bohaté na mořské živočichy, čímž se z něho stává centrum rybolovu v jihovýchodní Asii.¹¹ Strategický význam oblasti rapidně vzrostl díky nalezištím nerostných surovin, jako jsou ropa a zemní plyn. Od roku 1968, kdy se v moři začalo s průzkumy mořského dna, vyvstává mnoho dohadů ohledně množství potenciálních zásob. Podle čínských odhadů celá oblast Jihočínského moře obsahuje až 213 miliard barelů ropy, přičemž 105 miliard barelů se nachází v oblasti Spratlyho a Paracelských ostrovů.¹²

Mezi tři hlavní aktéry konfliktu patří Čínská lidová republika, Vietnam a Filipíny. Taiwan, Malajsie a Brunej jsou další aktéři, kteří si určitým způsobem nárokují sporné území.

Jihočínské moře je největším okrajovým mořem Tichého oceánu. V jeho oblasti se nachází nespočet skal, ostrovů a útesů, přičemž mezi nejvýznamnější patří Spratlyho a Paracelské ostrovy. Tyto ostrovy si nárokují více zainteresovaných zemí najednou. Jedním z dalších sporných území v Jihočínském moři je atol Scarborough Shoal, který si nárokují Čína, Filipíny i Taiwan.¹³

Z historického hlediska vše odstartovala porážka Japonska po druhé světové válce, která způsobila postupnou dekolonizaci regionu, čímž přispěla ke vznesení nároků několika nově vzniklých států především na území Spratleyho ostrovů. Postupně začaly územní nároky jednotlivých států

⁷ Společné sdělení Evropskému parlamentu a Radě – EU a ASEAN: partnerství se strategickým záměrem. Eur-lex.europa.eu [online], 18/5/2015 [cit. 2019-09-13]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0022&qid=1568718530722&from=CS>.

⁸ EU-ASEAN Relations Factsheet. Eeas.europa.eu [online], 30/7/2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/30722/eu-asean-relations-factsheet_en.

⁹ Louda, Petr (2017). Konflikt v Jihočínském moři. Český model amerického kongresu. [online]. [cit. 2019-09-09] Dostupné z: <https://americkykongres.cz/wp-content/uploads/Konflikt-v-Jiho%C4%8D%C3%ADnsk%C3%A9m-mo%C5%99i-VZK.pdf>

¹⁰ Voice of America: Conflict and Diplomacy on the High Seas. <https://projects.voanews.com/south-china-sea/>

¹¹ Beckman, Robert (2013). The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea. The American Journal of International Law 107 (1), s. 142–145.

¹² Suchánek, Jiří (2010). Surovinový konflikt v Jihočínském moři. In: Šmíd, Tomáš – Josef Kraus a kol., Vybrané konflikty o zdroje a suroviny (Brno: Mezinárodní politologický ústav), s. 87-89.

¹³ Beckman, Robert (2013). The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea. The American Journal of International Law 107 (1), s. 142–145.

Kontakt:

Klára Urbanová (SZBP), tel. 2241, email: urbanovak@psp.cz

Martin Kuta (SBOP), tel. 2305, email: kutam@psp.cz

Štěpán Pecháček, tel. 2226, email: pechacek@psp.cz

přibývat¹⁴ a dostávat se vzájemně do konfliktních pozic, a to především s Čínou a její demarkační linií nazvanou „Nine-Dashed Line“¹⁵. Velký zlom nastal na počátku 70. let 20. století, kdy Hospodářská a sociální komise pro Asii a Tichomoří OSN (ESCAP) vydala prohlášení, ve kterém byly zmínky o možném výskytu ropy a zemního plynu v oblasti Jihočínského moře. Čína začala postupně obsazovat klíčové ostrovy na území celého moře, zatímco Filipíny prohlásily Spratleyho ostrovy za „res nullius“, tedy zemi nikoho. V roce 1978 bylo toto území ale prohlášeno za nedílnou součást filipínského území. Zapojil se i Jižní Vietnam, který začal obsazovat Paracelské ostrovy, což vedlo i k prvnímu ozbrojenému konfliktu v otázce vlivu v Jihočínském moři.¹⁶ Další vývoj poznamenala nově přijatá Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu (UNCLOS), podepsaná v roce 1982 jako výsledek třetí konference Organizace spojených národů o mořském právu, která dala možnost dalším státům vznést faktické nároky na určitá území v rámci svých výlučných ekonomických zón (dále jen „VEZ“) ¹⁷. V roce 2002 bylo dosaženo první multilaterální dohody mezi zainteresovanými státy pomocí Deklarace o způsobech chování v Jihočínském moři (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea) v rámci organizace ASEAN.¹⁸ Prakticky se jedná o dokument, ve kterém se všechny zainteresované státy zavázaly k tomu, že se zdrží veškerých agresivních kroků, které by mohly vést ke zvýšení napětí v oblasti Jihočínského moře. Tato Deklarace byla již mnohokrát porušena převážně ze strany Číny.

V posledních letech dochází v regionu i mimo něj k řadě událostí, které nadále vedou ke zhoršení situace. Jednou z nejvýznamnějších událostí byla žaloba podaná Filipínami proti Číně u Mezinárodního soudního dvora v Haagu v roce 2013 za porušení jejich suverenity v Jihočínském moři v blízkosti Filipín. Současně také po nástupu Donalda Trumpa v USA došlo ke změně slabého přístupu Obamovy administrativy k regionu a americká armáda začala vysílat vojenské hlídky do oblastí nárokovaných Čínou.¹⁹

První důvod, který je základem rozkolů mezi Čínou, Vietnamem a Filipínami se zakládá na mezinárodním právu a jeho zásadě „nepřetržitého a faktického obývání a užívání“ sporného území, podle kterého dané území (v tomto případě především ostrovy) prakticky náleží tomu státu, jehož obyvatelé na daném území de facto sídlí po určitou delší dobu, případně obyvatelé státu sídlili na daném území po delší dobu někdy v minulosti. Právě na základě tohoto práva vznikaly

¹⁴ Tønneson, Stein. An international history of the dispute in the South China Sea [online]. Singapore: East Asian Institute, National University of Singapore, 2001 [cit. 2019-09-09]. Dostupné z:

<http://www.cliostein.com/documents/2001/01%20rep%20eai.pdf>

¹⁵ Nine-Dashed Line - je demarkační linie v Jihočínském moři protínající vody čtyř jihoasijských zemí, jejíž vznik se datuje do roku 1947, kdy Čína vydala mapu nazvanou „The Location Map of the South China Sea Islands“, na které byla znázorněna. Na jejím základě považuje Čína území za touto linií za své jako základ čínských jurisdikčních nároků z hlediska "historických vod".

¹⁶ Yoshishara, Toshi. (2016) The 1974 Paracels Sea Battle: A Campaign Appraisal [online]. [cit. 2019-09-09]. Dostupné z: <http://www.andrewerickson.com/2016/03/the-1974-paracels-sea-battle-a-campaign-appraisal/>

¹⁷VEZ - Výlučná ekonomická zóna je definována v článku 57 UNCLOS jako území za a přiléhající k pobřežnímu moři, v maximální šíři 200 námořních mil od základní linie.

¹⁸ ASEAN, 2002.

¹⁹ Hunt, Katie (2017). Trump, Tillerson and the South China Sea: What's at stake. CNN. [online]. [cit. 2019-09-09]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/02/02/asia/us-china-south-china-sea/index.html>

Kontakt:

Klára Urbanová (SZBP), tel. 2241, email: urbanovak@psp.cz

Martin Kuta (SBOP), tel. 2305, email: kutam@psp.cz

Štěpán Pecháček, tel. 2226, email: pechacek@psp.cz

vojenské konflikty mezi výše zmíněnými státy, kdy se tyto státy snažily o faktické obývání nárokovaných území za účelem mezinárodního uznání územních nároků.²⁰

Druhým důvodem, a to neméně významným, díky němuž vznikly i nároky Bruneje, Malajsie a Taiwanu, je již zmíněná Úmluva a zavedení VEZ a povinností s nimi spojených. Právě prolínání jednotlivých zón společně s protnutím Čínou vymezené „Nine-Dashed Line“ je zdrojem konfliktů mezi všemi šesti státy. Důležitý je ale i fakt, že do území, které se může v rámci VEZ vymezit, nepatří vyvýšeniny vzniklé při odlivu nebo skály, a proto není možné si je nárokovat. Z toho důvodu především Čína podniká kroky k tomu, aby uměle rozšířila vyvýšeniny a skály tak, aby mohly být považovány za ostrovy. V rámci rozšiřování buduje na těchto územích vojenské základny, přístaviště a podobné útvary.²¹

Třetím, a to nejspíše nejaktuálnějším důvodem, je strategická pozice Jihočínského moře z vojenského a ekonomického hlediska. Roli hraje také nacionalistický postoj jednotlivých států, který přikládá Jihočínskému moři jistou historickou, a tedy i symbolickou hodnotu. Probíhají zde i zásadní spory o rybářská práva v těchto oblastech.²²

Každý stát si v oblasti nárokuje určitá území z různých důvodů. Čínská vláda staví územní požadavky na historii tamější oblasti. Konkrétněji je opírá o tvrzení, že Paracelské a Spratleyho ostrovy byly objeveny Číňany, a proto jim náleží.²³ Čínská vláda si nárokuje veškerá území v rámci „Nine-Dashed Line“, a tedy i celé Paracelské a Spratleyho ostrovy, ovšem fakticky ovládá jen malé množství ostrovů. Vietnam opírá své územní nároky především o historii a archeologické výzkumy na ostrovech, při kterých mělo dojít k objevení starověké vietnamské kultury. Dále je tu snaha získat mezinárodní uznání jejich vymezeného VEZ, především z čínské strany. Filipíny své nároky na sporná území obhajují především na základě VEZ. Dlouhodobě s Čínou probíhá spor o mělčinu Scarborough, která je sice ve výlučné ekonomické zóně Filipín, ale je stále Čínou okupována. Malajsie a Brunej se opírají pouze o Úmluvu a vznášejí nároky na poměrně malé území náležící jim na základě jejich VEZ. Poměrně specifický je Taiwan, který si nárokuje naprosto totožná území jako pevninská Čína, s tím rozdílem, že nepodniká žádné aktivní kroky k obsazení těchto území.

Ke konfliktu se nedávno vyjádřila i EU, která reagovala na opětovně rostoucí napětí v regionu v minulých týdnech. Klade důraz na všechny státy, aby mírovými prostředky v souladu s mezinárodním právem, zejména s Úmluvou (UNCLOS), urovnaly napjaté vztahy. Státy by mohly o pomoc požádat třetí stranu, což by mělo usnadnit vyřešení veškerých sporů. EU je v zájmu všech států odhodlána zajistit právní řád pro moře a oceány založený na mezinárodním právu, námořní bezpečnosti a spolupráci, jakož i na svobodě plavby a přeletu.²⁴

²⁰ Louda, Petr (2017). Konflikt v Jihočínském moři. Český model amerického kongresu. [online]. [cit. 2019-09-09] Dostupné z: <https://americkykongres.cz/wp-content/uploads/Konflikt-v-Jiho%C4%8D%C3%ADnsk%C3%A9m-mo%C5%99i-VZK.pdf>

²¹ Tamtéž

²² Tamtéž

²³ South China Sea. In: Lowy Institute For International Policy [online]. [cit. 2019-09-09]. Dostupné z: <https://www.lowyinstitute.org/issues/south-china-sea>

²⁴ European External Action Service. EEAS.europa.eu [online] 28/85/2019, [cit. 2019-09-09]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/66749/statement-spokesperson-recent-developments-south-china-sea_en

Kontakt:

Klára Urbanová (SZBP), tel. 2241, email: urbanovak@psp.cz

Martin Kuta (SBOP), tel. 2305, email: kutam@psp.cz

Štěpán Pecháček, tel. 2226, email: pechacek@psp.cz